

VÅLD SOM POSTDISCIPLINÄRT FORSKNINGSFÄLT

Våld är ett globalt, socialt, ekonomiskt och politiskt problem (WHO 2014a). Våld förstör, förgör, orsakar smärta och lidande, ödelägger liv, familjer och ekonomier (Krug et al 2002). World Health Organization (WHO) uppskattar att det globala våldets kostnader uppgår till 10 000 000 000 000 dollar (WHO 2014b). Det är tio biljoner, tiotusen miljarder. Det motsvarar 11 procent av den globala bruttonationalprodukten. Då ingår inte kostnader för våld mot kvinnor, vilket FN definierar som alla former av könsrelaterat våld som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada alternativt lidande för kvinnor, inklusive hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, både i det offentliga och i det privata (FN 1995). Inte heller ingår indirekta kostnader såsom uteblivna arbetsinkomster för offer och förövare, emotionella och psykologiska kostnader, eller kostnader för återhämtning och rehabilitering. I Sverige uppskattas mäns våld mot kvinnor i nära relationer kosta tre miljarder kronor per år (Socialstyrelsen 2006). Då ingår inte kostnader för tandvård, läkemedel, barnens skador, smärta och lidande med mera. Inte heller ingår kostnader för psykiatrisk vård, till exempel för posttraumatiskt stressyndrom. Våld mot kvinnor definieras som ett folkhälsoproblem (WHO 2014a), en

kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter (FN 1995) och en orsak till och konsekvens av ojämställdhet (FN 1995; Europaparlamentet 2011).

Könad analys

I många redogörelser för och studier av våld saknas kön som variabel, trots att köns- och genusrelationernas samhällsbetydelser är välbelagda. Denna avsaknad är systematisk och utgör inte enstaka avvikelser. Den könade analysen ryms inte inom klassisk samhällsteori (med Engels som ett av få undantag). Våldsanalysen är ofta könslös (här utgör Durkheims självmordsanalys ett undantag) och har fallit bort från kärnan i samhällsteorin, trots att både Marx och Weber uppmärksammade våldets betydelse. Analyser av våld har inte nödvändigtvis tjänat på att våldsforskningen fragmenterats i olika underdiscipliner (Malesevic 2010; se även Lundgren i Norrby 2012). Att analysera våld och våldets politik och praktik är av central betydelse för samhällsvetenskapen och samhället i stort. Samtidigt är våld, och kanske framförallt våld mot marginaliserade grupper, ett jämförelsevis outforskat om än växande fält. Detta gäller internationellt såväl som i den svenska vetenskapliga och politiska kontexten.

Den feministiska analysen har antagit

utmaningen och börjat ställa frågor om vad som händer när klassisk samhällsteori könas (Eduards 2002; Walby 2005; Sainsbury 2009) och undersöker integreringen av kön och våld i politik (Verloo 2005; Andersson och Hedlund, detta nummer). Renée Andersson och Gun Hedlund utgår från feministisk nyinstitutionalism och ifrågasätter jämställdhetsintegreringens institutionaliserande effekt på det kommunala arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor. Nästa steg för våldsforskningen är att anta utmaningen från feministisk forskning och låta kön utgöra kärnan i analysen. Vilka är egentligen konsekvenserna av en könad våldsanalys i förhållande till frågor om demokrati, ekonomisk utveckling, ekonomisk ojämlikhet och modernitet?

Disciplinär uppdelning och fragmenterat fält

Analysen av våldets olika former (fysiskt, ekonomiskt, psykologiskt, symboliskt) och praktiker (till exempel våldsbrott, krig, dödsstraff och terrorism) är utbredd över många discipliner, institutioner och fakulteter. Ett sätt att typologisera studier av våld är i indelningen inter-personellt våld/våldsbrott och inter-statligt våld/krig (Walby 2013). I en sådan typologi blir våldsstudiernas ämnesmässiga hemvist antingen kriminologi (den förra) eller statskunskap (den senare). Men våld studeras inom fler discipliner: juridik (Westerstrand och Eldén 2004; Burman 2013), litteraturvetenskap (se exempelvis Järvstad, detta nummer), statistik (Towers 2013), medicin (Heimer och Sandberg 2014), antropologi (Johnsdotter 2002), nationalekonomi (Panda och Agarwal 2005), folkhälsovetenskap (Sheffer Lindgren 2005) genusvetenskap (Hearn 1998; Edgren 2011; Balkmar, detta nummer) och biologi (Raine 2013), för att nämna några. Den disciplinära uppdelningen av våldsforskningen är delvis en styrka. Den har skapat en mångfald av frågeställningar, förklaringsansatser och vetenskapliga metodologier i syfte att förstå våldets orsaker, konsekvenser och dess meningsskapande processer. En svaghet i den disciplinära uppdelningen är att fältet förblir fragmenterat: våldsforskningen blir inte tvärvetenskaplig. Detta hindrar teoriutvecklingen och den ontologiska fördjupningen i förklaringsmodellerna (se intervju med Eva Lundgren i Norrby 2012). Empiriska och teoretiska studier av våld sker parallellt men inom skilda discipliner. De förblir obefruktade av varandras förståelser och resultat. Våld, i dess fysiska och symboliska manifestationer, låter sig emellertid inte begränsas av universitetens disciplinära gränser.

Ambitionen i det här numret av *Tidskrift för genusvetenskap* är att diskutera våld och könat våld utifrån ett gränsöverskridande och postdisciplinärt perspektiv. Våld är aldrig enkelt och kan inte förklaras med enkla samband eller korrelationer utan kräver att vi rör oss i riktning mot systematiska, komplexa och samtidigt koherenta analyser (Scheper-Hughes och Bourgois 2014).

Våldsforskning håller på att bli ett post-disciplinärt forskningsfält. Det behöver fortsätta att utvecklas som sådant för att möjliggöra förståelser och förklaringar av våld, och för att bidra till att våld i alla dess former upphör.

Utmanandet av sanningar

Analyserna av våld i det här numret utmanar ”våldets sanningar”, de inom kriminologi, psykologi och sociologi dominerande och etablerade förståelserna av våld. Artiklarna visar hur analysen av samhällseliga fenomen och våld inte bara berikas utan även förändras av feministiska intersektionella perspektiv. Andra sanningar framträder.

Artiklarna lyfter fram det strukturella, systematiska och samhällseliga våldet, snarare än att se det som en avart inom ”trasiga familjer” eller som ett individuellt psykologiskt problem. Våldet som normaliserad vardagspraktik framträder i Dag Balkmars analys av cyklisters vardag. Åsa Eldén visar i en undersökning av mord på kvinnor i Turkiet och Sverige hur motstånd mot normaliserat våld skapar nya ”vi” och ”dem”. Kjerstin Andersson och Åsa Cater Källström visar hur diskurser om barn som offer för våld i nära relationer bygger på moraliserande och politiserade föreställningar som normaliseras.

Där konventionell kriminologi förstår våldets offer som de rika, privilegierade och de dominerande, visar Kjerstin Andersson och Åsa Källström Cater på våldets offer som de redan marginaliserade och sårbara. Med en feministisk och intersektionell analys av våld visar sig våldet ändra riktning: från privilegierad mot marginaliserad, från

mäktig mot maktlös. Genom att köna analysen och genom att integrera fler ojämlikheter (etnicitet, funktionalitet eller sexuell orientering) kan antagandet att de missgynnade är mer våldsamma än de privilegierade ifrågasättas, så som Goldina Smirthwaite och Carin Holmberg gör i sin analys av våldsutsatta kvinnor. Den könade dikotomin mellan offer och förövare blir svårare att upprätthålla. Detta inte minst när offer och förövare byter plats, såsom sker i Kristin Järvstads analys av representationer av våld och antivåld i svensk beredskapsliteratur. Här är inte längre kvinnor konstruerade som offer för det manliga våldet utan vi får läsa om kvinnor som mördar – i fredens namn.

Konventionell sociologisk modernitetsteori påstår att staters modernitet bygger på deras monopol på legitimt användande av våld inom deras territorium (Weber 1978; Tilly 1999). Detta påstående utmanas när våld mot kvinnor och minoritetsgrupper synliggörs, då den könade och intersektionella analysen av våld visar att våld mot kvinnor och minoritetsgrupper inte är effektivt kriminaliserat av nutida stater. Ett exempel på det är så kallat hedersrelaterat våld. Den svenska regeringen meddelade så sent som i år att äktenskapstvång ska införas som brott i svensk lag. Inom EU är tvångsäktenskap kriminaliserat endast i sex länder.

Med det här numret vill vi lyfta kunskap om våld som går bortom traditionella disciplinräns. Artiklarna skapar en dialog kring våld mot kvinnor och dess politik som överskrider disciplinära gränser och vetenskapsteoretiska hemvister. Här

diskuteras våldets strukturella, politiska och offentliga karaktär. Vad som framträder som en gemensam förståelseram för artiklarna i detta temanummer är att våld utgör en samhällelig ojämlikhet (Hearn et al 2014) i paritet med kön, ras, etnicitet och andra maktdimensioner och ojämlikheter.

Magnus Åberg, Sofia Strid och Line Holth

Referenser

Burman, Monica (2013) "Genusperspektiv på straffrätt", Nordlöf, Kerstin. (red) *Argumentationer i Nordisk straffrätt*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Edgren, Monika (2011) "Berättelser om sexuellt våld i feministisk forskning" *Tidskrift för genusvetenskap* 32(4): 115-134.

Eduards, Maud (2002) *Förbjuden handling. Om kvinnors organisering och feministisk teori*. Malmö: Liber.

Europaparlamentet (2011) *Ram för EU-politiken för att bekämpa våld mot kvinnor. Europaparlamentets resolution av den 5 april 2011 om prioriteringar och utkast till en ny ram för EU-politiken för att bekämpa våld mot kvinnor (2010/2209(INI))*. Bryssel: Europaparlamentet.

FN (1995) *Beijing Declaration and Platform for Action*. New York: Förenta nationerna. <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf> [1 oktober 2014].

Hearn, Jeff (1998) *The Violences of Men*. London: Sage.

Hearn Jeff, Strid, Sofia, Husu, Liisa, Verloo, Mieke (2014) "Interrogating Violence against Women and State Violence Policy through Gendered Intersectionalities and Intersectional Gender: Local, National and Transnational Contexts", paper presenterat på *ISA World Congress*, Yokohama 12-19 juli 2014.

Heimer, Gun och Sandberg, David (2008) *Våldsutsatta kvinnor. Samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Johnsdotter, Sara (2002) *Created by God: How Somalis in Swedish Exile Reassess the Practice of Female Circumcision*. Lund: Lunds universitet.

Krug, Etienne G., Dahlberg, Linda L., Mercy, James A., Zwi, Anthony B. och Lozano, Rafael (2002) *World Report on Violence and Health*. Geneve: World Health Organization. http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf?ua=1 [1 oktober 2014].

Malesevic, Sinis (2010) *The Sociology of War and Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.

Norrby, Anna (2012) "Forskningsfältet som sköts i sank", intervju med Eva Lundgren, Gun Heimer och Jenny Westerstrand. Nationella sekretariatet för genusforskning.

<http://www.genus.se/meromgenus/teman/teoribyggarna/forskningsfaltet-som-skots-i-sank/> [1 oktober 2014].

Panda, Pradeep och Agarwal, Bina (2005) "Marital Violence, Human Development and Women's Property Status in India", *World Development* 33(5): 823-850.

Raine, Adrian (2013) *The Anatomy of Violence. The Biological Roots of Crime*. New York: Pantheon Books.

Sainsbury, Diane (red) (2009) *Gendering Welfare States*. London: Sage.

Scheffer Lindgren, Maria (2009) "Från himlen rakt ner i helvetet". *Från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Karlstads universitet: Institutionen för folkhälsovetenskap. Karlstads universitet.

Socialstyrelsen (2006) *Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys*. Stockholm: Socialstyrelsen. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2006/2006-131-34> [1 oktober 2014].

Tilly, Charles (1990) *Coercion, Capital and European States, A.D. 990-1990*. Oxford: Blackwell.

Towers, Jude (2013) *Economic Inequality and Intimate Partner Violence Against Women: An Analysis of the British Crime Survey 2008/09*. Lancaster: Lancaster University.

Verloo, Mieke (2005) "Mainstreaming Gender Equality in Europe. A Critical Frame Analysis", *Greek Review of Social Research* 118: 11-35.

Walby, Sylvia (2005) "Gender Mainstreaming: Productive Tensions in Theory and Practice", *Social Politics* 12(3): 321-43.

Walby, Sylvia (2013) "Violence and Society: Introduction to an Emerging Field of Sociology", *Current Sociology* 61(2): 95-111.

Weber, Max (1978) *Economy and Society*. Berkley: University of California Press.

Westerstrand, Jenny och Eldén, Åsa (2004) "Hederns försvarare. Den rättsliga hanteringen av ett hedersmord", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 25(3): 35-56.

WHO (2014a) *Global Status Report on Violence Prevention*. Geneva: World Health Organization. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/en/ [1 oktober 2014].

WHO (2014b) *The Economic Cost of Violence Containment. A Comprehensive Assessment of the Global Cost of Violence*. Institute for Economics and Peace Report 25. Geneva: World Health Organization.

www.visionofhumanity.org/sites/default/files/The%20Economic%20Cost%20of%20Violence%20Containment.pdf [15 september 2014].